

Bryr psykologien seg om mennesket?

I psykologien har vi fortsatt en tendens til å se på mennesket som universelt. Det vi finner om mennesket i én forskningsstudie, er noe som kan generaliseres til alle – i det minste til de fleste. Samtidig vet vi at 95 prosent av befolkningen aldri har vært gjenstand for psykologiske studier.

TEKST

Tor Levin Hofgaard

PUBLISERT **5. september 2013**

99 prosent av alle publiserte artikler i USA er skrevet av amerikanere som i all hovedsak har studert unge studenter fra middelklassen, eller kanskje ikke menneskene, men snarere fenomener som skjer i menneskene. Tilhørighet, kjønn, seksuell legning, kultur og alt annet som ikke er selve studieobjektet, nevnes sjelden eller aldri i artiklene, og blir sjelden ansett som relevant. Mennesket er for forskerne ofte bare en arena der det de skal studere, spilles ut. En container for det som skal studeres. Det er et underlig paradoks i den individfokuserte verden vi har skapt: altså er verken selve mennesket eller individene subjekt for vår forskning. Hvordan kan da psykologisk vitenskap være til nytte for verden?

«Det er grunn til å rette en kraftig pekefinger mot ledere som for å holde ryggen fri søker å manualisere og regelstyre enhver helsearbeiders møte med pasienter»

Omtrent slik kan talen til presidenten i Den europeiske psykologføderasjonen (EFPA), Robert Roe, oppsummeres etter Den europeiske psykologikongressen i Stockholm. For to år siden stilte han spørsmål, i samme type tale i Istanbul, om psykologien hadde noe å gi Europa. Da svarte han at så lenge psykologien er mer opptatt av hva den kan få (rettigheter, beskyttelse, titler, monopol på oppgaver osv.) enn av hva den kan gi (løsninger på Europas store problemer), så ville psykologien risikere å bli utdefinert lenge før den er «oppdaget» av politikerne. Årets tale gikk enda lenger: Roe mener psykologien har lite å tilby dersom den fortsetter å tro på menneskets universalitet, på

generaliserbarheten av studier gjort utelukkende i vestlige, industrialiserte, utdannede, rike demokratier (The WEIRD countries: Western, Educated, Industrialized, Rich, Democracies).

Ifølge Robert Roe står og faller psykologiens troverdighet som vitenskap med om vi klarer å kontekstualisere bedre, tydeliggjøre hvor kunnskapen kommer fra, og etablere bedre metoder for å omsette generell kunnskap til noe som er relevant for det spesifikke. Man kan innvende at president Roe med dette antyder at psykologisk forskning nærmest er umulig, og at forskning er systematisk innhenting av data om verden for å kunne si noe om verden. Satt på spissen kan man hevde at Roes poeng er at man ikke kan gruppere noen, ikke kan studere individer ett sted for å kunne sannsynliggjøre tankene, følelsene eller atferden til individer et annet sted. Men jeg tror ikke vi skal tolke ham i verste mening. Han har selv dedikert hele sitt liv til psykologisk forskning.

Personlig fikk jeg mange refleksjoner rundt klinisk praksis da jeg lyttet til ham. Jeg tror mange som søker hjelp for helseplager, opplever at det Roe sier om forskning, også gjelder i helsetjenesten. Ofte hører jeg historier om hvordan personer har blitt møtt som «en sykdom» eller en diagnose fremfor som et individ. Og fortsatt er det vanlig behandling å hente personene ut av sine omgivelser, bort fra bolig, jobb og sosiale relasjoner, og inn på et nøytralt kontor der vi snakker med dem om livet deres – som vi nettopp har fjernet dem fra for at de skal kunne fortelle om det. På denne måten imiterer vi i realiteten den samme de-individualiseringen som Robert Roe kritiserer forskningen for. Og i denne nøytrale verden påfører vi dem som søker vår hjelp, forskningsbasert kunnskap fra laboratorier og studier gjort på 5 prosent av verdens befolkning.

Uansett hvilke kritiske betenkeligheter man måtte ha mot president Robert Roes retorikk, gir dette perspektivet rom for refleksjon over hva vi holder på med også i klinikken. Det er grunn til å rette en kraftig pekefinger mot ledere som for å holde ryggen fri søker å manualisere og regelstyre enhver helsearbeiders møte med pasienter. Mennesket er ikke universelt; mennesker er individer, mennesker er mennesker i kontekst. Først når vi innser det, og klarer å la vår praksis og forskning styres av det, vil vi virkelig utgjøre en forskjell for verden.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 50, nummer 9, 2013, side 959

TEKST

Tor Levin Hofgaard, president i Norsk psykologforening